

NEW QUEER CINEMA

Grupa docelowa: nauczyciele i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, studenci kierunków kulturoznawczych, socjologicznych, medioznawczych, filmoznawczych

.....

Celem zajęć jest zapoznanie młodzieży z pojęciami z zakresu tzw. „queer studies” oraz „gender studies” ilustrując je przykładami filmowymi. Mogą one posłużyć do dyskusji na temat tego jak rozumiana jest współcześnie „płeć” – biologiczna i kulturowa oraz ludzka seksualność, co ją definiuje, kiedy człowiek ją rozpoznaje, czy można ją sobie wybrać czy się z nią rodzimy, etc.

1. Queer – znaczenie słowa

Termin „queer” pochodzi z języka angielskiego i dosłownie oznacza „dziwny, dziwaczny”. Od lat 90. XX wieku określenia zaczęto używać do opisywania członków społeczności LGBT (skrót z ang. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender odnoszący się do lesbijek, gejów, osób biseksualnych oraz osób transgenderycznych jako do całości). Pierwotne znaczenie tego słowa uległo zatem zmianie i obecnie znaczy przede wszystkim osoby „nie-heteroseksualne”, „nie-heteronormatywne”, czyli takie, których orientacja seksualna jest inna niż hetero. Użycie wyrazu queer w niektórych kontekstach może być postrzegane jako obraźliwe i zwłaszcza w heteronormatywnych społeczeństwach powinno być traktowane z ostrożnością, mimo że bywa wykorzystywane także w samookreślaniu się społeczności LGBT.

Queer może również odnosić się do innych „dziwnych” dla ogółu zachowań i postaw społecznych, dotyczących nie tylko odmiennej od dominującej orientacji seksualnej. Współcześnie jest to termin, którym określa się wszelkie różnice dzielące ludzi będących ze sobą w różnych relacjach np. różnice klasowe, wieku, wyznania, narodowości, etc., wobec których społeczeństwo może reagować z nieufnością i agresją.

Materiał video: Posłuchajcie jak o znaczeniu słowa „queer” opowiada dr hab. Małgorzata Radkiewicz. [New queer cinema (00:00-2:35)]

2. Queer studies – obszar badań

W naukach humanistycznych słowo queer jest zbiorczym terminem określającym przedmiot badań socjologicznych, psychologicznych, antropologicznych czy kulturowych skupionych na analizowaniu ustalonych społecznie tożsamości oraz opozycji płciowych i związanych z seksualnością takich jak: kobieta – mężczyzna, płeć męska – płeć żeńska, heteroseksualność – homoseksualność, w tym przede

wszystkim konstrukcji tzw. tożsamości subwersywnych, czyli przeczącym ogólnym zapatrywaniom na płęć.

Materiał video: Posłuchajcie jak o obszarze badawczym queer studies opowiada prof. Małgorzata Sugiera. [New queer cinema (2:36–4:45)]

Na uczelniach zachodnich od kilkunastu lat pojawiają się osobne studia i specjalizacje z zakresu queer studies, czasami związane z:

1. gender studies, czyli obszarem badawczym zajmującym się płcią kulturową rozumianą jako manifestacja męskości lub kobiecości w różnych społeczeństwach
2. a także stanowiące element studiów z zakresu women's studies czyli problematyki kobiecej

Materiał video: Posłuchajcie jak o queer studies w USA opowiada prof. Kathryn Bond Stockton. [New queer cinema (4:46–6:32)]

W Polsce badania nad queer theory czyli teoriami odmienności dopiero się rodzą.

Materiał video: Posłuchajcie jak o recepcji queer studies w Polsce opowiada prof. Małgorzata Sugiera. [New queer cinema (6:33–8:08)]

3. Teoria queer w refleksji nad filmem

Teoria queer stała się wyjątkowo użyteczna wobec refleksji nad filmami poruszającymi tematykę odmienności seksualnej oraz innych.

Materiał video: Posłuchajcie jak o użyteczności teorii queer w badaniach nad analizą i interpretacją filmu opowiada dr hab. Małgorzata Radkiewicz. [New queer cinema (8:09–11:13)]

4. New Queer Cinema

Tzw. New Queer Cinema to nurt w kinematografii światowej, zapoczątkowany i zdefiniowany na początku lat 90. XX wieku. Filmy z tego nurtu manifestują bezpośrednie odniesienia do LGBT i prezentują obrazy, które w jasny i czytelny sposób traktują temat odmienności seksualnej. W szerszym znaczeniu NQC odnosi się także do wszelkiej odmienności, również rasowej i kulturowej.

Za najważniejszego przedstawiciela artystycznego New Queer Cinema uznaje się Dereka Jarmana, reżysera filmów takich jak np. Caravaggio (1986) i Edward II (1991). Innym znanym twórcą jest Todd Haynes, który wyreżyserował m.in. filmy Daleko od nieba (2002) czy Carol (2015).

Materiał video: Posłuchajcie jak o figurze queer w twórczości Dereka Jarmana opowiada dr hab. Małgorzata Radkiewicz. [New queer cinema (11:14–14:32)]

5. Queerowe wątki we współczesnym kinie mainstreamowym

Twórcy należący do kręgów New Queer Cinema sprzeciwiali się zupełnemu brakowi filmowych reprezentacji mniejszości seksualnych, albo ich stereotypowemu przedstawianiu. Produkcje nurtu NQC były zatem rodzajem działalności na rzecz praw osób nienormatywnych. Około 1994 roku wątki queerowe zaczęły się także pojawiać w hollywoodzkich filmach tzw. mainstreamu (czyli głównego nurtu, kina popularnego). Spełniając funkcje edukacyjną, pomagały oswajać np. lęki związane z różnymi rodzajami odmienności.

Wśród istotnych filmowych przykładów można wymienić dzieła takie jak:

- Priscilla, królowa pustyni (1994, reż. Stephan Elliott) – bohaterami filmu są dwaj homoseksualni mężczyźni oraz transeksualna kobieta, którzy wyruszają w podróż po Australii z programem estradowym jako drag queen. Prezentując swoje występy w różnych miejscowościach przekonują się, że z powodu swojej odmienności nie wszędzie spotkają się ze zrozumieniem i akceptacją.
- Nie czas na łzy (1999, reż. Kimberly Peirce) – film oparty jest na wydarzeniach, które miały miejsce w 1993 roku w prowincjonalnym amerykańskim miasteczku Falls City w stanie Nebraska i morderstwie kobiety, która przechodząc kryzys tożsamości podawała się za mężczyznę o imieniu Brandon.
- Wszystko w porządku (2010, reż. Lisa Cholodenko) – amerykański komediodramat opowiadający o życiu rodzinnym dwóch lesbijek.

Tę część zajęć można zilustrować wybranymi przykładami scen z filmów.

Materiał video: Posłuchajcie jak o przykładzie innego filmu queer pt. Zły dotyk (2004, reż. Gregg Araki) opowiadają prof. Małgorzata Sugiera i prof. Kathryn Bond Stockton.

[New queer cinema (14:33-17:20)]

Więcej na temat New Queer Cinema można przeczytać w artykule Małgorzaty Radkiewicz pt. Nowe New Queer Cinema, „Ekrany”, 2013 nr 2 (12), s.76-80.